

ПРОБЛЕМИ ЗБІЛЬШЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИНИ НА ПОЛІССІ

(Представлено доктором економічних наук, професором Бутинцем Ф.Ф.)

Аналіз розвитку виробництва яловичини на Поліссі Житомирщини свідчить про необхідність збільшення її об'ємів. В регіоні є найбільш сприятливі умови: великі площі природних кормових угідь, є можливість в структурі посівних площ збільшити площу кормових культур, особливо багаторічних трав. Дослідження показали, що затрати праці на вирощування молодняка великої рогатої худоби в 5–6 разів менші, ніж в маточному скотарстві. Анкетне опитування робітників також підтвердило, що на Поліссі краще займатися виробництвом м'яса яловичини, ніж іншими видами м'яса. При цьому м'ясо яловичини менше вражається радіонуклідами, ніж молоко. Збільшення виробництва яловичини – це один із резервів покращення харчування населення країни.

Полісся – одна із шести природно-економічних зон, які розташовані на території України. Вона має близько 6 млн. га сільськогосподарських угідь, із яких 2 млн. га складають сіножаті та пасовища. Таке зосередження значної площі природних кормових угідь вплинуло на формування кормової бази і структуру тваринницьких галузей. Частка кормів з луків та пасовищ в зоні Полісся складає до 25 %, а в Лісостеповій зоні – 11 %. Відомо, що основним джерелом зелених кормів у літній період є природні кормові угіддя. Ось чому головною галуззю в зоні Полісся є скотарство, тобто виробництво молока і м'яса яловичини.

Раніше розвиток скотарства безпосередньо пов'язували з виробництвом молока, а яловичину розглядали як сукупну продукцію. Нині поряд з виробництвом молока виникла необхідність розвивати паралельно виробництво м'яса великої рогатої худоби з переходом на створення спеціалізованого м'ясного скотарства.

Як окрема галузь, м'ясне скотарство має певні особливості. В ньому використовують спеціалізовані породи м'ясної худоби, застосовують спеціальні технології, нові елементи в організації виробництва, економічні критерії та ін. В Житомирській області на початок 1998 р. поголів'я худоби м'ясного напрямку складало 21.8 тис. голів, у тому числі корів 8.6 тис. голів або становить 3.1 % від загального поголів'я ВРХ.

Практика показала, що виробництво м'яса великої рогатої худоби порівняно з молочним скотарством менш трудомістка галузь. Затрати людської праці при вирощуванні і відгодівлі молодняка великої рогатої худоби у 5–6 разів менші, ніж у молочному скотарстві.

До переваг виробництва яловичини можна віднести й те, що відходи рослинництва (солома, полова, бадилля кукурудзи, гичка буряків, жом та ін.) найкраще в продукти харчування може перетворити велика рогата худоба, тоді як раціони свиней, птиці, коней потребують велику кількість концентрованих кормів.

Як свідчать дані науковців, більшість високорозвинутих країн світу також віддають перевагу розвитку м'ясного скотарства. Так, у США у зв'язку з підвищенням молочної продуктивності (до 7 тис. кг від однієї корови) чисельність корів скоротили від 21 млн. до 8.7 млн. голів. М'ясне поголів'я за цей період збільшилось від 15.7 до 35.4 млн. голів і склало 78 % всіх корів. Це призвело до того, що частка яловичини від спеціалізованого м'ясного скотарства становила 80 %.

Створення спеціалізованого м'ясного скотарства – це перспектива роботи в області, а поки що необхідно збільшувати виробництво яловичини шляхом подальшого розвитку м'ясного і молочного скотарства.

В Житомирській області, як і в цілому по Україні, проблема забезпечення населення м'ясними продуктами залишається особливо гострою. Відомо, що м'ясо є одним з джерел отримання повноцінного білку, який необхідний для побудови тканини організму, синтезу та обміну речовин. Крім білків, у м'ясі яловичини містяться необхідні для людини жири, вуглеводи, мінеральні речовини, вітаміни, а також екстрактивні речовини.

За розрахунками науковців норма споживання м'яса на 1 людину в рік повинна складати 82 кг, у тому числі 35 кг яловичини і телятини. На превеликий жаль, в Житомирській області йде зменшення споживання м'яса. Так, на душу населення тут споживалось в середньому за 1986–1990 рр. – 66.9 кг, у 1993 р. – 52.5, у 1994 р. – 50.2, у 1995 р. – 41.1, у 1996 р. – 40.2 або зменшилось у 1996 р. проти середнього за 1986–1990 рр. на 40 %.

Нами проведений аналіз стану та структури виробництва м'яса яловичини в порівнянні з

іншими видами м'ясної продукції в Житомирській області (таблиця 1).

Таблиця 1

Структура виробництва (реалізація) м'яса по видах худоби і птиці в колективних, міжгосподарських, державних підприємствах Житомирської області (в живій вазі)

Види м'яса	1986–1990 рр. (в середньому за рік)		1991 р.		1996 р.		1997 р.	
	тис. т	% до всього	тис. т	% до всього	тис. т	% до всього	тис. т	% до всього
Яловичина і телятина	137.0	84.8	133.2	85.7	50.6	84.3	41.6	83.5
Свинина	19.6	12.1	17.5	11.3	7.8	13.0	6.3	12.7
Баранина і козлятина	1.8	1.1	1.4	0.9	0.2	0.4	0.1	0.2
М'ясо птиці	1.4	0.9	1.9	1.2	0.5	0.8	0.8	1.6
Конина	1.7	1.1	1.5	0.9	0.9	1.5	1.0	2.0
Всього	161.5	100.0	155.5	100.0	60	100.0	49.8	100.0

З даних таблиці видно, що в структурі виробництва м'яса всіх видів яловичина займає найвищу питому вагу: від 85.7 % (1991 р.) до 83.5 % (1997 р.). З кожним роком загальний обсяг виробництва (реалізації) м'яса всіх видів, у тому числі яловичини, в області зменшується.

Основними причинами зменшення виробництва тваринницької продукції є скорочення поголів'я худоби, різке зменшення її продуктивності, ускладнення фінансово-економічного стану господарств, відсутність дійової матеріальної заінтересованості й мотивації праці сільськогосподарських товаровиробників.

Чисельність поголів'я тварин в цілому по Житомирській області, а також по двох її районах – Ємільчинському (зона Полісся) та Любарському (зона Лісостепу) наведена в таблиці 2.

Таблиця 2

Наявність поголів'я тварин по всіх категоріях господарств (на 1 січня, тис. голів)

Види тварин	Житомирська область			Любарський район			Ємільчинський район		
	1991 р.	1997 р.	1997 р. до 1991 р. + або -	1991 р.	1997 р.	1997 р. до 1991 р. + або -	1991 р.	1997 р.	1997 р. до 1991 р. + або -
Корови	394.6	389.8	-4.8	15.7	16.1	0.4	25.2	22.6	-2.6
Інше поголів'я великої рогатої худоби	760.0	421.8	-338.2	33.3	18.1	-15.2	45.7	19.5	-26.2
Свині	542.0	489.4	-52.6	47.1	44.3	-2.8	16.2	15.1	-1.1
Вівці та кози	159.1	39.7	-119.3	10.3	2.7	-7.6	3.2	1.8	-1.4
Птиця	5520.2	4245.8	-1274.4						

З таблиці видно, що інше поголів'я великої рогатої худоби зменшилось у 1997р. порівняно з 1991 р. в цілому по Житомирській області на 338.2 тис. голів або на 44.5 %, у Любарському районі – на 45.6 %, Ємільчинському – на 57.3 %.

Для того, щоб вийти з кризового стану, в якому опинилося виробництво яловичини, необхідно зупинити скорочення поголів'я худоби в усіх категоріях господарств: КСП, радгоспах, агрофірмах, селянських (фермерських) господарствах, а також в особистих підсобних господарствах.

Особливо великої шкоди тваринництву завдають наслідки Чорнобильської катастрофи. Дані науковців підтверджують, що з м'ясом яловичини у їжу людини потрапляє менше радіонуклідів, зокрема стронцію, ніж з молоком. Тому господарствам, на території яких не заборонено вести сільськогосподарське виробництво, рекомендовано перепрофілювати свою спеціалізацію на вирощування та відгодівлю м'яса великої рогатої худоби. В результаті підприємства ліквідували ряд галузей сільського господарства, таких як вівчарство, птахівництво, скоротили поголів'я молочної худоби, змінили структуру посівних площ, тобто перестали вирощувати технічні культури (льон), зменшили площі під картоплю, овочі, збільшили площі під багаторічними травами, зерновими (зерно-фуражними) культурами.

Наприклад, КСП ім. Горького Народицького району у 1997 р. порівняно з 1986 р.

збільшило питому вагу зернових культур на 8 %, яка склала 50 % до площі землі в обробітку. Підприємство зменшило площу картоплі з 400 га до 130 га, не вирощують льон-довгунець, хміль, овочі. Господарство перейшло на вирощування багаторічних та однорічних трав на сіно, насіння, зелену масу, площа яких в структурі кормових культур становить 66 %. Вирощування багаторічних трав дозволило підприємству отримати достатню кількість дешевих зелених кормів для відгодівлі молодняка великої рогатої худоби, якою утримується до 3 тис. голів, більш збалансувати корми по протеїну, підвищити родючість ґрунтів. Реалізація насіння багаторічних та злакових трав дає можливість господарству одержувати значні грошові надходження.

Нещодавно нами було проведене анкетне опитування працівників в 75-ти сільськогосподарських підприємствах поліської зони Житомирщини про доцільність та ефективність виробництва яловичини. Близько 80 % опитуваних підтвердили, що краще на Поліссі доглядати велику рогату худобу, ніж свиней, овець та коней. На запитання: "Що потрібно зробити в підприємствах, щоб збільшити виробництво яловичини?" – 90 % опитуваних пропонують покращити годівлю тварин; 60 % – підвищити рівень механізації виробничих процесів, поліпшити рівень організації і оплату праці доглядачів; 55 % – підвищити ціни на реалізацію яловичини, розширити підсобні цехи переробки м'яса. Вирішення цих проблем дасть можливість збільшити виробництво яловичини і тим самим поліпшити харчування наших громадян.

В багатьох сільськогосподарських підприємствах уже діють підсобні переробні підприємства, які свідчать про їх більш високу ефективність. Прикладом може бути учгосп "Україна" Черняхівського району (таблиця 3).

Таблиця 3

Економічна ефективність м'ясопереробного цеху в учгоспі "Україна" Черняхівського району Житомирської області, 1997 рік

Види продукції	Одиниці виміру	Кількість реалізованої продукції	Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	Собівартість, тис. грн.	Прибуток, тис. грн.
Ковбаси	кг	29354	161.9	155.6	6.3
Консерви: м'ясні і каші з м'ясом	туб	135	219.6	202.3	17.3
Всього	X	X	381.5	357.9	23.6

Рівень рентабельності реалізації м'ясопереробної продукції в учгоспі становить 6.6 %. Одним з головних завдань у роботі м'ясопереробного цеху є пошук ринків збуту (реалізації) своєї продукції.

Таким чином, незважаючи на те, що більшість сільськогосподарських підприємств Житомирщини мають збитки від виробництва продукції тваринництва, однак реалізація продуктів переробки (м'яса, ковбас, консервів, молока, вершкового масла, сирів та ін.) дозволяє поліпшити харчування населення, дає можливість виплачувати працівникам заробітну плату, вирішувати проблему зайнятості та інші питання.

Отже, будемо сподіватися на відродження скотарської галузі на Поліссі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Булгаков В.Е., Яценко М.Г. Годівля та утримання м'ясної худоби. – К.: Урожай, 1990. – 216 с.
2. Козлов А., Шубенко О., Гранківський І., Білозерський О., Янович В. Створення м'ясного скотарства на Поліссі // Тваринництво України. – 1996. – № 1. – С. 11–12.
3. Лукаш В., Гармаш І., Васильківський С. Яловичина сьогодні і майбутнього // Тваринництво України. – 1996. – № 9 – С. 6–7.
4. Статистичний щорічник України за 1996 рік / Державний комітет статистики України / Відповідальний за випуск О.Г. Осауменко – Х.: Українська енциклопедія, 1997. – 618 с.
5. Статистичний збірник: Сільське господарство Житомирської області / Житомирське обласне управління статистики – Житомир, 1997. – 152 с.

ПАЛАМАРЧУК Тетяна Миколаївна – аспірант Державної агроекологічної академії України.

Наукові інтереси:

– пошук резервів збільшення та підвищення ефективності виробництва яловичини.